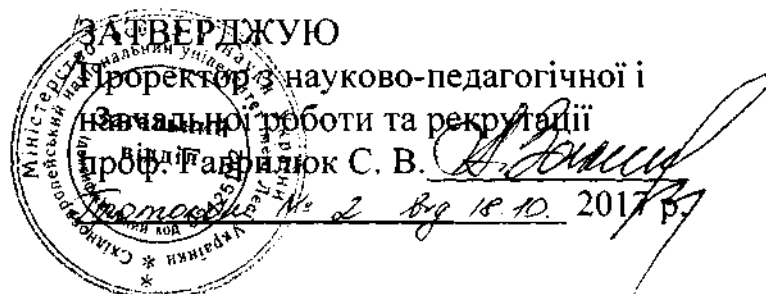

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Кафедра практичної психології та безпеки життєдіяльності

ПРОГРАМА
нормативної навчальної дисципліни
ПСИХОЛОГІЯ ПОСТТРАВМАТИЧНИХ СТРЕСОВИХ
РОЗЛАДІВ

підготовки
галузь знань
спеціальність
освітня програма

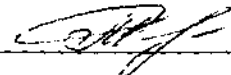
Бакалавр
05 Соціальні та поведінкові науки
053 Психологія
Психологія
Практична психологія

Програма навчальної дисципліни «Психологія посттравматичних стресових розладів» підготовки «Бакалавр», галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки, спеціальності 053 Психологія, за освітньої програмою Психологія, Практична психологія

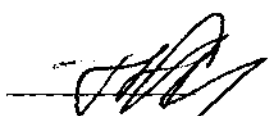
Розробник: Мельник А.П., кандидат психологічних наук, доцент кафедри практичної психології та безпеки життєдіяльності Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Рецензент: Дучимінська Т.І., кандидат психологічних наук, доцент кафедри практичної психології та безпеки життєдіяльності Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Програма навчальної дисципліни затверджена на засіданні кафедри практичної психології та безпеки життєдіяльності
протокол № 1 від 29.08. 2017 р.

Завідувач кафедри: (Мушкевич М.І.)

Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною комісією факультету психології
протокол № 1 від 30. 08. 2017 р.

Голова науково-методичної комісії факультету психології (Іванашко О.Є.)

Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною радою університету

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Таблиця 1

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	<u>Бакалавр</u> <u>05 Соціальні та поведінкові науки</u> <u>053 Психологія</u> <u>Практична психологія</u>	Нормативна
Кількість годин/кредитів 150/5		Рік навчання 2
		Семестр 3-й
		Лекції 24 год.
		Практичні (семінарські) 24 год. Лабораторні 24 год.
		Індивідуальні __ год.
		Самостійна робота 70 год.
ІНДЗ: є	Консультації 8 год.	
	Форма контролю: залік	

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Заочна форма навчання	<u>Бакалавр</u> <u>05 Соціальні та поведінкові науки</u> <u>053 Психологія</u> <u>Психологія</u>	Нормативна
Кількість годин/кредитів 150 / 5		Рік навчання 2
		Семестр 3
		Лекції 6 год.
		Практичні (семінарські) 6 год. Лабораторні 6 год.
		Індивідуальні _____ год.
		Самостійна робота _____ год.
ІНДЗ: <u>нема</u>	Консультації _____ год.	
	Форма контролю: залік	

2. АНОТАЦІЯ КУРСУ:

Курс «Психологія посттравматичних стресових розладів» є вибірковою дисципліною природничого циклу підготовки фахівців-психологів. Теми дисципліни дають уявлення про загальні емоційні стани особистості та психотравмуючі ситуації, що можуть прихвести до посттравматичних стресових розладів.

Мета викладання навчальної дисципліни передбачає ознайомлення студентів з широким колом теоретико-методологічних питань, пов'язаних з різноманітними емоційними станами та їх наслідками, практичне оволодіння студентами психологічними методами аналізу екстремальних ситуацій та психотерапевтичних підходів як для вирішення науково-пошукових, так і прикладних завдань.

Відповідно до мети сформульовано основні завдання навчальної дисципліни:

- сформувати у студентів розуміння посттравматичних стресових розладів, як наслідку реакції психіки на психотравмуючу ситуацію;
- озброїти студентів знаннями з питань емоційних станів та їх порушень;
- розширити розуміння про психотравми, як наслідок психотравмуючих ситуацій;
- сформувати вміння здійснювати заходи по наданню психологічної допомоги жертвам психотравмуючих ситуацій;
- сприяти розвиткові професійно-значимих властивостей особистості, творчого відношення до професійної діяльності.

3. КОМПЕТЕНЦІЇ

До кінця навчання студенти будуть компетентними у таких питаннях:

- особливості використання технік надання психологічної допомоги;
- методологічні підходи до терапії психічної травми;
- форми і способи класифікації психічної травми;
- підбір методів діагностики, консультування та терапії психічної травми;
- апробацію та стандартизацію психодіагностичних методик, які використовуються в діагностиці ПТСР;
- на професійному рівні прийняття рішення щодо вибору інструментарію діагностики та корекції ПТСР;

4. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Таблиця 2

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Прак.	Лабор.	Сам. роб.
Змістовий модуль 1. Посттравматичний стресовий розлад: моделі та діагностика					
Тема 1. Стрес, травматичний стрес,		2	2	2	8

посттравматичний стресовий розлад					
Тема 2. Основні теоретичні моделі посттравматичних стресових розладів		2	2	2	8
Тема 3 Психодіагностичні критерії посттравматичних стресових розладів		2	2	2	8
Тема 4. Дисоціація та посттравматичні стресові розлади		2	2	2	8
Тема 5. Методи діагностики посттравматичних стресових розладів		4	4	4	8
Разом за модулем 1		12	12	12	40
Змістовий модуль 2. Психотерапія посттравматичних стресових розладів					
Тема 1. Психотерапія психічної травми да допомогою руху очей (ДПДГ)		2	2	2	6
Тема 2. Когнітивно-поведінкова терапія (КПТ)		2	2	2	8
Тема 3. Використання технік НЛП в роботі з психічною травмою		4	4	4	8
Тема 4. Робота з вторинною травмою		4	4	4	8
Разом за модулем 2		12	12	12	30
Всього годин		24	24	24	70

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Прак.	Лабор.	Сам. роб.
Змістовий модуль 1. Посттравматичний стресовий розлад: моделі та діагностика					
Тема 1 Стрес, травматичний стрес, посттравматичний стресовий розлад					
Тема 2 Основні теоретичні моделі посттравматичних стресових розладів		2			
Тема 3 Психодіагностичні критерії посттравматичних стресових розладів			2		
Тема 4 Дисоціація та посттравматичні стресові розлади		2			
Тема 5 Методи діагностики посттравматичних стресових розладів				2	
Разом за модулем 1		4	2	2	
Змістовий модуль 2. Психотерапія посттравматичних стресових розладів					
Тема 6. Психотерапія психічної травми да допомогою руху очей				2	

(ДПДГ)					
Тема 7. Когнітивно-поведінкова терапія (КПТ)			2		
Тема 8. Використання технік НЛП в роботі з психічною травмою		2	2	2	
Тема 9. Робота з вторинною травмою					
Разом за модулем 2		2	4	4	
Всього годин		6	6	6	

5. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

1	<p>Тема. Стрес, травматичний стрес, посттравматичний стресовий розлад Особливості прояву емоційних станів особистості. Проблеми професійної діяльності практичного психолога, що потребують роботи з психічною травмою клієнта. Місце дисципліни Психологія ПТРС в професійній діяльності практичного психолога.</p>
2	<p>Тема. Основні теоретичні моделі посттравматичних стресових розладів Біхевіористичний підхід в роботі з наслідками психотравми. Психодинамічний підхід в роботі з наслідками психотравми. Екзистенційний підхід в роботі з наслідками психотравми. Гуманістичний напрямок в роботі з наслідками психотравми</p>
3	<p>Тема. Психодіагностичні критерії посттравматичних стресових розладів Основні ознаки ПТСР зв МКХ-11 і DSM-V. Характеристика ознак ПТСР за Б. Колодзіним. Характеристика ознак ПТСР за Ф. Пюселіком.</p>
4	<p>Тема. Дисоціація та посттравматичні стресові розлади Визначення дисоціації за МКХ-11. Визначення дисоціації за DSM V. Дисоціативні розлади в психології та психіатрії.</p>
5	<p>Тема. Методи діагностики посттравматичних стресових розладів Метод спостереження в діагностиці ПТСР Метод клінічного інтерв'ю в діагностиці ПТСР Метод тестів в діагностиці ПТСР.</p>
6	<p>Тема. Психотерапія психічної травми да допомогою руху очей (ДПДГ) Принцип зворотнього біологічного зв'язку в психотерапії психічної травми. Теорія десенсибілізації рухом очей Ф. Шапіро. Методологія ДПДГ за М. Доморацьким.</p>
7	<p>Тема. Когнітивно-поведінкова терапія (КПТ) Теоретичні засади когнітивно-поведінкового підходу. Особливості КПТ та відмінності від інших підходів в психотерапії.. Переваги та недоліки КПТ.</p>

8	Тема. Використання технік НЛП в роботі з психічною травмою Теоретичні засади нейролінгвістичного програмування. Особливості НЛП та відмінності від інших підходів в психотерапії. Переваги та недоліки НЛП.
9	Тема. Робота з вторинною травмою Сутність вторинної травми та її відмінність від первинної травми. Структура панічної атаки та підсилення за В. Франклом.

7. РОЗПОДІЛ БАЛІВ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Поточний контроль (макс = 40 балів)									Модульний контроль (макс = 60 балів)	Загальна кількість балів	
Модуль 1					Модуль 2				Модуль 3		
Змістовий модуль 1					Змістовий модуль 2				Лабораторні		МКР 1
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	22		60
2	2	2	2	2	2	2	2	2			

Шкала оцінювання

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка	
	для екзамену	для заліку
90 – 100	Відмінно	Зараховано
82 – 89	Дуже добре	
75 - 81	Добре	
67 -74	Задовільно	
60 - 66	Достатньо	
1 – 59	Незадовільно	Незараховано (з можливістю повторного складання)

8. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Акимов Г. А. Некоторые вопросы организации психоневрологической помощи во время Великой Отечественной войны / Г. А. Акимов, О. С. Лобастов, Л. И. Спивак // Военно-медицинский журнал. – 2005. – № 11 – С. 18–21.

2. Александровский Ю. А. Состояние психической дезадаптации в экстремальных условиях (по материалам аварии на Чернобыльской АЭС) / Ю. А. Александровский. Г. М. Румянцева, Б. П. Шукин // Журн. невропатология и психиатрия. – 2009. – № 5 – С. 111–117.
3. Александровский Ю. А. Психоневрологические расстройства при аварии на Чернобыльской АЭС / Ю. А. Александровский // Медицинские аспекты аварии на Чернобыльской АЭС. – Киев : Здоров'я, 2008. – С. 171–177.
4. Александровский Ю. А. Состояния психической дезадаптации и их компенсация / Александровский Ю. А. – М. : Наука, 1999. – 272 с.
5. Алтунин А. Т. Формирования гражданской обороны в борьбе со стихийными бедствиями / Алтунин А. Т. – М. : Стройиздат, 2008. – 248 с.
6. Бахтин А. К. Меры безопасности при ликвидации последствий стихийных бедствий и производственных аварий / Бахтин А. К. – М. : Энергоатомиздат, 2004. – 287 с.
7. Биндер Г. Психопатии, неврозы, патологические реакции / Г. Биндер // Клиническая психиатрия ; под ред. Г. Груде. – М. : Медицина, 2007. – С. 143–165.
8. Боброва Э. С. Управление и самоуправление эмоциональным состоянием в критических ситуациях в системе взаимоотношений руководителей производственных и сельскохозяйственных коллективов / Э. С. Боброва, Л. А. Китаев-Смык. – М. : МСХА им.Тимирязева, 1984. – 82 с.
9. Брусиловский Л. Я. Землетрясение в Крыму и невропсихический травматизм / Л. Я. Брусиловский, Н. П. Бруханский, Т. Сегалов. М. : Б.и., 2008. – 107 с.
10. Виленский Т. С. Неотложные состояния в невропатологии / Виленский Т. С. – Л. : Медицина, 2006. – 303 с.
11. Виноградов М. В. Катастрофа: взгляд профессионала / Виноградов М. В. – Л. : Б.и., 2009. – 57 с.
12. Волович В. Г. Человек в экстремальных условиях природной среды / Волович В. Г. – М. : Мысль, 2003. – 203 с.

13. Горшков Г. П. Землетрясение / Г. П. Горшков // БСЭ. – [2-е изд.]. – 1992. – Т. 16. – С. 661–666.
14. Детенгоф Ф. Ф. Психическая закалка / Детенгоф Ф. Ф. – Ташкент : Медицина, 2007. – 51 с.
15. Джексон Э. Приспособления человека к землетрясениям в Сан-Франциско. Калифорния / Э. Джексон, Т. Мукерджи // Стихийные бедствия: изучение и методы борьбы. – М. : Прогресс, 2001. – С. 177.
16. Иванов Н. В. О соотношении особенностей психогенных ситуаций и психогенных реакции / Н. В. Иванов, И. А. Родионов / Материалы конференции (20–22 ноября 1971). – М. : Б.и., 2001. – С. 121–126.
17. Канеп В. В. Моделирование организации медицинской помощи населению при стихийных бедствиях / В. В. Канеп // Современное здравоохранение. – 2003. – № 5. – С. 8–13.
18. Ковалевский Ю. Н. Стихийные бедствия и катастрофы / Ковалевский Ю. Н. – Рига, 2006. – 114 с.
19. Ковригина В. И. Сильнейшие землетрясения мира за 20 веку : краткая географическая энциклопедия/ Ковригина В. И. – М., 2006. – Т. 5. – С. 301 – 309.
20. Короленко Ц. П. Психофизиология человека в экстремальных условиях / Короленко Ц. П. – М. : Медицина, 1988. – 271 с.
21. Краснушкин Е. К. Избранные труды / Краснушкин Е. К. – М. : Медгиз, 2000. – С. 331–340.
22. Лазарус Р. Теория стресса и психофизиологические исследования / Р. Лазарус // Эмоциональный стресс. – М., 1990. – С. 178–208.
23. Лежепекова Л. Н. Вопросы психогигиены и психопрофилактики в работе практического врача/ Л. Н. Лежепекова, Б. А. Якубов. – Л. : Медицина, 2007. – 188 с.
24. Лобастов О. С. Землетрясение / О. С. Лобастов // БМЭ. – [3-е изд.]. – 1998. – Т. 8. – С. 435–436.

25. Лобастов О. С. Психопрофилактика в системе морально-психологической подготовки войск / О. С. Лобастов, Л. И. Спивак // Военно-медицинский журнал. – 2009. – № 9. – С. 16–19.
26. Лобастов О. С. Наводнение / О. С. Лобастов, В. Н. Медведев // БМЭ. – [3-е изд.]. – 1981. – Т. 16. – С. 106–107.
27. Лобастов О. С. Стихийные бедствия / О. С. Лобастов, В. Н. Медведев // БМЭ. – [3-е изд.]. – 1985. – Т. 24. – С. 266–267.
28. Лобастов О. С., Спивак Л. И., Панов Б. П. О профилактике чрезмерного эмоционального напряжения психотропными средствами / О. С. Лобастов, Л. И. Спивак, Б. П. Панов // Военно-медицинский журнал. – 2008. – № 5. – С. 26–29.
29. Люмберг Л. Стресс: его негативные последствия, медицинские аспекты проблемы / Л. Люмберг // Эмоциональный стресс. – М. : Медицина, 2000. – С. 255–260.
30. Молохов А. В. Психогении / А. В. Молохов // 1.МЭ. – 2002. – Т. 27 – С. 299–315.
31. Случевский Ф. И. Диагностика психических состояний в норме и патологии / Случевский Ф. И. – Л. : Медицина, ГЖО 2003. – 293 с,
32. Спивак Л. И. Задачи психогигиены и психопрофилактики в современных условиях / Л. И. Спивак // Военно-медицинский журнал. – 2000. – № 11. – С. 17–20.
33. Спивак Л. И. Психогигиена и психопрофилактика в армии / Л. И. Спивак // БМЭ. – [3-е изд.]. – 2003/ – Т. 21. – С. 431–332.
34. Судебная психиатрия ; под ред. Г. В. Морозова. – М. : Юридическая литература, 2006. – 336 с.
35. Тимофеев Н. И. Военная психиатрия и травма мозга / Н. И. Тимофеев // Журнал невропатологии и психиатрии. – 2007. – № 11. – С. 1680–1683.
36. Ушаков Г. К. Пограничные нервно-психические расстройства / Ушаков Г. К. – М. : Медицина, 2007. – 303 с..

37. Хардин Д. Наводнение в Шрусбери, Великобритания / Д. Хардин, Д. Паркер // Стихийные бедствия: изучение и методы борьбы. – М. : Прогресс. – 1998. – С. 54.

9. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЗАЛІКУ

1. Предмет, завдання та методи дисципліни «Психологія посттравматичних стресових розладів».
2. Класифікація екстремальних ситуацій в сучасній психології екстремальності.
3. Зв'язок дисципліни «Психологія посттравматичних стресових розладів» з іншими галузями медичної психології.
4. Історія виникнення психології посттравматичних стресових розладів, як окремого напрямку в практичній психології.
5. Поняття про психічну травму, як наслідок перебування людини в екстремальній ситуації.
6. Основні напрямки вивчення посттравматичних стресових розладів та їх наслідків.
7. Психогенні реакції і розлади, що виникають в екстремальних умовах стихійного лиха, катастрофах та під час терористичних актів.
8. Поняття про психічні реакції на екстремальну ситуацію та психічні розлади організму людини. Види екстремальних умов під час стихійного лиха.
9. Види екстремальних умов при катастрофах та під час ведення бойових дій.
10. Стратегія поведінки людини в умовах екстремальної ситуації.
11. Психогенні реакції і розлади, що виникають в екстремальних ситуаціях під час бойових дій.
12. Форми емоційної напруги, що виникають в екстремальних ситуаціях під час ведення бойових дій.
13. Явище агресії, аутоагресії та депресії, що виникають в екстремальних

ситуаціях під час ведення бойових дій.

14.Паніка, як соціально-психологічне явище та стан індивіда. Типологія паніки, причини її виникнення та форми прояву.

15.Медико-психологічна систематика психогенних розладів особистості в екстремальних умовах.

16.Психофізіологічні зміни в організмі людини, як наслідок впливу екстремальної ситуації.

17.Види психогеній, що виникають як наслідок екстремальних ситуацій.

18.Особливості та специфіка роботи клінічного психолога з людьми, що гостро пережили екстремальні ситуації.

19.Клінічні особливості психогеній в умовах екстремальної ситуації.

20.Медико-психологічна характеристика клінічної картини здоров'я людини, що знаходилась в умовах екстремальної ситуації.

21.Порушення функцій ендокринної системи людини, що перебувала в умовах екстремальної ситуації.

22.Гострі прояви стресу та дистресу, як реакції на екстремальну ситуацію.

23.Афект та патологічний афект, як реакція на екстремальну ситуацію.

24.Психогенії при гострих життєвонебезпечних ситуаціях.

25.Панічні розлади, як наслідок впливу екстремальної ситуації.

26.Характеристика нав'язливих страхів та фобій, як наслідок впливу життєво небезпечних ситуацій.

27.Інстинкт самозбереження, як форма реакції на життєво небезпечну ситуацію.

28. Специфіка надання психологічної допомоги особам, що зазнали психологічної травми внаслідок екстремальної ситуації

29.Медична допомога при психогеніях в екстремальних умовах.

30.Загальна характеристика медикаментозних методів допомоги при психогеніях в екстремальних умовах.

31.Деонтологічний підхід до жертв, що зазнали психічної травми внаслідок

екстремальної ситуації.

32.Психотерапевтичні заходи в роботі з людьми, що перебували в умовах екстремальної ситуації і зазнали психічної травми.

33.Профілактика та психотерапія психогеній в екстремальних умовах.

34.Поняття позитивного емоційно-психологічного клімату та особливості умов його створення.

35.Використання елементів релаксації та медитації в роботі з людьми, що перебували в умовах екстремальної ситуації. Форми та прийоми зняття емоційної напруги в умовах реабілітаційного центру.

3. Форма підсумкового контролю успішності навчання - залік

4. Методи та засоби діагностики успішності навчання

Діагностика успішності навчання студентів має такі методи та засоби поточного та підсумкового контролю як усне опитування, доповіді, участь у групових дискусіях та обговореннях актуальних проблем психології посттравматичних стресових розладів, підготовка рефератів, індивідуальні завдання, самостійна робота, підсумкова контрольна робота після засвоєння студентами першого та другого змістових модулів. За результатами перерахованих вище видів навчальної роботи виставляється підсумкова оцінка за національною шкалою, за 100-бальною системою та за шкалою ECTS.